

Historickosrovnávací metoda II.

Indoevropské konsonanty

Labiály	p	b	bh
Dentály	t	d	dh
Veláry palatální	ǵ	ǵ	ǵh
Veláry prosté	k	g	gh
Labioveláry	k ^w	g ^w	g ^w h

Responze ie. s:

ie. s = iá. s, š, h = ř. s, h, 0 = lat. s, r = gót. s, z = lit. s, š = psl. s, š, ch

ie. *septm̥ > av. *hapta*, ř. *ἑπτὰ* [= hepta], arm. *ewt'n* :: stind. *saptá*, lat. *septem*, gót. *sibun*, lit. *septynì*, psl. **sedmь*

s-mobile:

*(s)teg- ř. *στέγω* [stego] 'pokrývám', lit. *stogas* 'střecha', lat. *tegō* 'kryji'

Laryngály (H, h nebo ə)

Předpokládá se, že v protoie. jazyce existovaly frikativní protějšky fonémů *k k^w*: *H' H H^w*

Reflexy protoindoevropských laryngál v pozdějších ie. jazycích jsou dvojího typu:

1. Laryngála je zachována jako samostatný segment
2. Laryngála zanikla jako samostatný segment, stopa její existence zůstala zachována jako distinktivní vlastnost sousední souhlásky nebo samohlásky

1.1. Jako **samostatné segmenty** jsou laryngály zachovány především v **anatolských jazycích**:

het. *hanza* – ř. *ἀντί* [= anti], lat. *ante* (< **Hen-t-*) 'před'

het. **haštai** – ř. *ὀστέον* [= osteon], lat *os* (< **H^wes-t-*) ‘kost’

V několika případech zachovává laryngálu na začátku slova též arménština:

arm. **haw**, het. **huhhaš** – lat. *avus* ‘děd’

1.2. tzv. „ztvrdnutí laryngály“ (dokládají to zejména germánské jazyky):

stsev. **kwikr**, stangl. **cwic** – stind. *jīva-*, lat. *vīvus*, lit. *gývas*, psl. *živъ* (< **g^wiH^w-*) ‘živý’

stsas. **naco**, sthn. **nacho** – stind. *nau-*, ř. *ναῦς* [= *naus*] (< **neH^w-*) ‘lod’

1.3. Pozůstatkem laryngály *H^w* je zřejmě v některých případech *u* nebo *w* (distiktivní vlastnost „labiální zbarvení“ se zachovala jako samostatný segment):

stind. **dāvane** (< **deH^w- + V*), stlat. **duam** (< **d^oH^w-ām*) – *δίδωμι* (< **deH^w + C*)

1.4. V řečtině a arménštině nacházíme jako hlásku na začátku slova (nejčastěji u slov začínajících v jiných ie. jazycích likvidou) tzv. **protetický vokál** (alespoň v části případů může jít o pozůstatek laryngály):

ř. **ἐρεύθρειν** [= *ereuthrein*] ‘červenat’ – lat. dial. *rūfus* ‘červený’ (< ie. **(H₁)reudh-* ‘červený’)

ř. **ἀνήρ** [= *anér*] ‘muž’ – stind. *nara-* (< *sū-nara-* < ie. **su-Hner-*)

2. distinktivní vlastnost

$H_1e > e$

$eH_1 > \bar{e}$

$H_2e > a$

$eH_2 > \bar{a}$

$H_3e > o$

$eH_3 > \bar{o}$

Např.:

*plē- < *pleH₁-: ř. πίμπλημι [= pimplemi] ‘nalévám’, lat. plēre ‘nalévat, plnit’

*stā- < *steH₂-: ř. δόξαμι [= histami] ‘stavím’, psl. *stati ‘stát’

*dō- < *deH₃-: ř. δίδωμι [= didomi] ‘dávám’, psl. *dati, ‘dát, dávat’

Labiály a dentály

ie.	stind.	ř.	lat.	germ.	lit.	psl.
p	p	π	p	f	p	p
b	b	β	b	p	b	b
bh	bh	φ [ph]	b, f	b	b	b
t	t	τ	t	Þ	t, č	t
d	d	δ	d	t	d, dž	d
dh	dh	θ [th]	d, b, f	d	d, dž	d

Veláry

ie.	stind.	ř.	lat.	germ.	lit.	psl.
k	k	κ	c [k]	h [ch]	k	k
g	g	γ	g	k	g	g
gh	gh	χ	h, g	g	g	g

Veláry palatální

ie.	stind.	avest.	psl.	lit.	arm.
k̄	š	s	s	š	s
g'	ǰ	z	z	ž	c [ts]
g'h	h	z	z	ž	j [dz], z

Labioveláry

ie.	stind.	avest.	ř.	lat.	germ.	stir.
k ^w	k, č	k, č	π, τ, κ	qu, c	hw	c
g ^w	g, ǰ	g, ǰ, ž	β, δ, γ	gu, v, g	kw	b, g
g ^w h	gh, h	g, ǰ, ž	φ, θ, κ	f, b, gu, v	b, g, gw, u, w	g

ie.	lit.	psl.	arm.
k ^w	k	k, č, c	kh, čh

σ^w	σ	g, ž, (d)z	k
σ^wh	σ	g, ž, (d)z	g, ě

Kontuant = termín pro doložené pokračování nějakého rekonstruovaného elementu, hlásky, morfému nebo lexému.